DOI: [10.32702/2307-2156-2020.11.33](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.11.33)

УДК 338.45:620.9.

*I. I. Дороніна,
к. е. н., докторант кафедри економічної політики та врядування,
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-7032-644X
Н. С. Криштоф,
к. держ. упр., доцент кафедри економічної політики та врядування,
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-2647-8996*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ «ЗЕЛЕНОГО КУРСУ» ЯК ІНСТРУМЕНТУ СИСТЕМНИХ ЗМІН ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*I. Doronina
PhD in Economics, Doctoral Student of the Department of Economic policy and governance,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv
N. Kryshstof
PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of management economic policy
and governance, National academy of public administration under President of Ukraine, Kyiv*

INTRODUCTION OF THE "GREEN COURSE" AS A TOOL FOR SYSTEMIC CHANGE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Глобальні екологічні проблеми перенаправили вектор економічного розвитку країн на «зелений» лад. У статті досліджено, як держави вибудовують свою політику в сучасних умовах: зростання населення світу; вимоги Паризької угоди; секторальна інтеграція та декарбонізація, - й застосовують «зелений курс» як динамічний інструмент на шляху до сталого розвитку. З'ясовано цілі глобального зеленого курсу. Досліджено заходи державної політики підтримки розвитку «зелених секторів» економіки. Проаналізовано програму «Європейський зелений курс» та дії України у напрямі гармонізації з європейськими нормами регулювання. Визначено роль державного регулювання в секторі енергетики та ключові імперативи досягнення мети світового попиту на енергію без шкоди світовому клімату. Інвестиції в інфраструктуру відновлюваних джерел енергії підштовхують до впорядкованого переходу та створення робочих місць для підтримки відновлення.

The theory and practice of public administration show that the awareness of the need for change stimulates the subject to action. The formation of policies around the world is influenced by: rapid population growth; requirements of the Paris Agreement; sectoral integration and decarbonization. Global environmental problems have redirected the vector of economic development to a "green" system. The aim of the article is to investigate the transformation of economic development of both foreign countries and Ukraine from the standpoint of public administration. At the beginning of the new millennium, the world's leading nations proclaimed and gave impetus to the "Green Course" of development. Sectoral integration, the green energy transition, and energy democracy all require structural transformation and effective governance and regulation. Reducing

greenhouse gas emissions to zero by 2050 is an extremely ambitious goal. It is determined that this goal should be achieved through fair, inclusive and gradual economic transformation that takes into account the interests of everyone.

The analysis of the introduction of the "green course" allows us to identify it as one of the tools of economic transformation and systemic change on the path to sustainable development. As a result of the implementation of the "Green Course" the economy is changing dramatically, new industries and new business models are emerging; the link between economic growth on the one hand and resource consumption, environmental pollution, and greenhouse gas emissions on the other is being broken. The main sectors of the economy that the world is focusing on are the development of renewable energy and energy efficiency, hydrogen energy, low-carbon transport, low-carbon production, sustainable agriculture, biodiversity restoration and protection of natural ecosystems. Properly defined direction makes it possible to build a sustainable and competitive new economy. Investments in renewable energy infrastructure push for orderly transition and job creation to support recovery.

Ключові слова: *зелений курс; сталий розвиток; «зелений» енергетичний перехід; державне регулювання; розвиток відновлюваної енергетики.*

Key words: *green course; sustainable development; "green" energy transition; state regulation; development of renewable energy.*

Постановка проблеми. Теорія та практика публічного управління й адміністрування свідчать, що усвідомлення необхідності змін стимулює суб'єкта до дії. Забруднення навколишнього середовища та абсурдність подальшого «брудного» розвитку спровокувало перенаправленість векторів «зростання» на пріоритетність сталого, зокрема обмеженого, розвитку. На початку нового тисячоліття провідні держави світу проголосили та дали поштовх новому курсу розвитку. Більшість країн почали розробляти, впроваджувати та удосконалювати «Зелений курс розвитку» в усіх сферах економіки, зокрема і в секторі енергетики. Секторальна інтеграція, зелений енергетичний перехід, енергетична демократія – все це вимагає структурної трансформації й ефективного державного управління та регулювання, а «Зелений курс» визначається як один із інструментів системних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сталий розвиток, його концепції та процеси досліджуються як зарубіжними так і вітчизняними науковцями, серед яких К.Андерсон, Е.Барб'є, Ф.Боус, О.Біна, О.Богачова, Г.Дейлі, І.Яковлев, С.Денисюк, Ю.Бережна, Т.Галушкіна, Л.Мусіна, В.Потапенко, Ю.Огаренко та інші. Серед зарубіжних науковців варто виділити одного з найвпливовіших, на нашу думку, мислителів – професора Едварда Б. Барб'є, який у свої працях [1,2,3] досліджує глобальні екологічні проблеми та проблеми сталого розвитку, а також надає рекомендації для того, що потрібно зробити, щоб створити ефективну «зелену економіку». Зокрема, його найбільш цитоване визначення: «Сталий розвиток – це розвиток, який відповідає потребам сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби» [1, с.184]. Дослідження науковця лягли в основу розробки Зеленого Нового курсу ООН.

Метою статті є дослідити з позицій публічного управління та адміністрування трансформацію економічного розвитку як зарубіжних країн, так і України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку, яка відбулась у 1992 році, розглянула питання складних взаємозв'язків між населенням, довкіллям та розвитком. У Декларації зазначалося, що: «зростання світового населення і виробництва, у поєднанні з нестійкою моделлю споживання, дедалі сильніше напружують життєздатні можливості нашої планети» [5]. У 2007 році населення світу зросло до 6,7 млрд і, за прогнозами, збільшиться ще на 2,5 млрд до 2050 року. Разом із зростанням населення, його добробуту та споживання зростатимуть і викиди парникових газів.

Рис. 1. Ріст населення світу 1750-2150 рр. [4]

Відповідно до порядку денного XXI ст., визначеними цілями є [6]:

а) забезпечення зменшення бідності населення з урахуванням політики сталого розвитку;

б) зменшення нестійкого споживання та виробництва, яке негативно впливає на довкілля з метою задоволення потреб нинішніх поколінь без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби.

Держави розпочали масштабні трансформації економічних систем, як відповідь на глобальні кліматичні та екологічні кризи. На даний час додалась криза, пов'язана з COVID-19, і те, як країни виходитимуть з неї, зумовить їх подальший економічний розвиток.

Ідеї Нового зеленого курсу (безпосередня аналогія з відомим Новим курсом (New Deal) Франкліна Рузвельта – «Комплексною програмою для подолання періоду глибокої депресії в США» у 1930-х роках), як інструменту стимулювання економіки через інвестиції в інфраструктуру та створення нових робочих місць з акцентом на «зелені» сектори, розвиваються в світі з 2007 року. Підтримка розвитку «зелених» секторів економіки застосовувалася після фінансової кризи (2008-2009 рр.) в рамках політики відновлення національних економік. Зокрема, її застосовували такі країни як ЄС, США, Канада, Китай, Південна Корея, Японія. Країни «G20» направили в зелений сектор близько 16% бюджетних коштів, які були виділені на антикризові програми. У Китаї здійснили особливо масштабні інвестиції, витративши на стимулювання зеленого сектора близько 3% ВВП. Південна Корея направила в «зелений» сектор 5% свого ВВП, в основному в сонячну і вітряну енергетику, електромобілі та високошвидкісний залізничний транспорт [7]. Це і було апробацією концепції «Нового зеленого курсу».

Глобальний зелений новий курс (GGND) – це стратегія економічної політики для забезпечення більш економічно та екологічно стійкого відновлення світової економіки [2, с.8-14]. Вона передбачає зменшення вуглецевої залежності; захист екосистем та водних ресурсів; зменшення бідності та створення нових робочих місць (Рис. 2).

Рис. 2. Цілі Глобального Зеленого курсу

Відновлення економіки в час пандемії COVID-19 вимагає переосмислення та вибору необхідного напрямку розвитку. Наприклад, американські корпорації, які не мають відношення до енергетичного сектору, наголошують на необхідності підтримки «зеленої» енергетики [8]. Доведено, що інвестиції в чисту енергію створюють втричі більше робочих місць, ніж у вичерпне паливо на кожен витрачений долар.

Країни, що є членами Євросоюзу, представили своє бачення виходу з кризи COVID-19 та зберегли прихильність оголошеному ще до початку пандемії «Зеленому курсу», продовжуючи його розробку та вдосконалення. Більшість заяв урядовців та представників бізнесу містять заклик стимулювати економіку за рахунок розвитку «зелених» секторів. Згідно з позицією європейських корпорацій [9], «Європейський зелений

курс» є тим економічним драйвером, який створить нові робочі місця в таких секторах, як енергетика, транспорт, будівництво, виробництво і сільське господарство. За останні 10 років у ЄС у більшості «зелених» секторів досягнуто колосального прогресу, адже вже зараз створено нові технології та додаткові ланцюжки доданої вартості; відповідна державна політика сприяла зменшенню вартості переходу на відновлювані джерела енергії, не кажучи вже про транспортну мобільність з нульовими викидами, агроекологію, енергоефективність тощо.

У грудні 2019 року Європейська комісія оприлюднила масштабну програму дій під назвою «Європейський зелений курс», що передбачає кардинальну трансформацію економічного розвитку. Його основною метою є забезпечення сталого «зеленого» переходу країн Європи та формування кліматично-нейтрального континенту вже до 2050 року. Європейською Комісією визначений чіткий план дій, що представлено у Таблиці 1. У програмі наголошено на тому, що передбачені дії призведуть до суттєвих змін в політиці, економіці та суспільстві. А тому першорядними завданнями для політики є: активна участь громадськості; тісна співпраця місцевих органів влади, громадянського суспільства та промисловості з інституціями та консультативними органами ЄС; впевненість у переході.

Таблиця 1.
Ключові дії програми Європейський зелений курс

Напрямок	Зміст дій
Кліматичні амбіції	<ul style="list-style-type: none"> - законодавче закріплення цілі кліматичної нейтральності до 2050 року; - план підвищення відповідальності щодо кліматичних цілей ЄС до 2030 року (до 50% та до 55%); - перегляд законодавчих ініціатив з метою досягнення кліматичного нейтралітету, а саме: Директива про систему торгівлі викидами; Директива про енергоефективність; Директива про відновлювану енергію; Стандарти ефективності викидів CO₂ для легкових та мікроавтобусів; Директива про оподаткування енергії тощо; - пропозиція щодо механізму регулювання кордону вуглецю для вибраних секторів; - розробка нової стратегії ЄС щодо адаптації до кліматичних змін;
Чиста, доступна та безпечна енергія	<ul style="list-style-type: none"> - національні енергетичні та кліматичні плани, і їх оцінка; - стратегія розумної секторальної інтеграції; - "хвиля реновації" для будівельного сектору; - Транс'європейська мережа - Енергетичне регулювання; - стратегія розвитку офшорного вітру;
Промислова стратегія чиста та кругова економіка	<ul style="list-style-type: none"> - промислова стратегія ЄС; - план дій щодо кругової економіки;
Стійка та розумна мобільність	<ul style="list-style-type: none"> - стратегія стійкої та розумної мобільності; - встановлення пунктів зарядки та заправок як частини інфраструктури альтернативного палива, за сприянням держави; - законодавчі ініціативи для збільшення виробництва та постачання стійких альтернативних видів палива для різних видів транспорту;
Екологізація Спільної сільськогосподарської політики / Стратегія "Від ферми до виделки"	<ul style="list-style-type: none"> - законодавчі заходи щодо зменшення використання та ризику хімічних пестицидів, а також зменшення використання добрив та антибіотиків;
Збереження та захист біорізноманіття	<ul style="list-style-type: none"> - стратегія щодо біорізноманіття на 2030 рік; - заходи, спрямовані на підтримку ланцюгів створення вартості без вирубки лісів;
Нульове забруднення навколишнього середовища	<ul style="list-style-type: none"> - хімічна стратегія; - плани щодо нульового забруднення води, повітря, ґрунту;
Включення сталості у всі політики ЄС	<ul style="list-style-type: none"> - заохочення зелених фінансів та інвестицій для забезпечення справедливого переходу; - озеленення національних бюджетів; - сприяння інноваціям та ефективному впровадженню досліджень;
ЄС як світовий лідер	<ul style="list-style-type: none"> - провідна роль ЄС у міжнародних переговорах щодо клімату та біорізноманіття; - "Зелений курс" у співпраці між країнами ЄС;
Спільна робота Європейський кліматичний пакт	<ul style="list-style-type: none"> - запуск Європейського кліматичного пакту.

Джерело: складено автором на основі [10]

Визначені напрями та дії стосуватимуться безпосередньо усіх, без виключення, сфер та ринків не тільки країн-членів ЄС, а також усіх інших країн, що бажатимуть доступу на ринок ЄС для реалізації власних товарів та послуг.

У найближчі 10 років, відповідно до Інвестиційного плану, що базується на Механізмі справедливого переходу до 2027 року [11] планується залучити 1 трлн євро, а це: кошти бюджету ЄС – 503 млрд євро, приватні інвестиції – 279 млрд євро, кошти національних бюджетів. Для полегшення мобілізації приватного кліматичного фінансування та розблокування приватних джерел Європейська Комісія працює в рамках Плану дій щодо сталого фінансування.

Як бачимо, «Європейський зелений курс» спрямований на забезпечення переходу країн ЄС до справедливого та процвітаючого суспільства, яке успішно вирішує проблеми, пов'язані зі зміною клімату та деградацією навколишнього середовища, покращуючи якість життя нинішніх та майбутніх поколінь. Він відображає чіткий процес трансформації економічного розвитку із новими правилами та еко-підходами в напрямку екологізації європейської економіки. Такі підходи є актуальними й для України.

У звіті WWF «Візія 2050» [12] надано висновки, що з високим ступенем ймовірності (більше 90%), вже відомі стійкі джерела енергії та перевірені технології можуть використовуватись як в даний час так і до 2050 року, задовольняючи прогнозоване подвоєння світового попиту на енергетичні послуги, одночасно досягнувши значного скорочення викидів (на 60% -80%), що дає можливість довгостроково стабілізувати ситуацію. Згідно даних, представлених у доповіді «Глобальне потепління на 1,5°C» Міжурядової групи експертів зі зміни клімату 2018 року [13]: «до теперішнього моменту, господарська діяльність людини призвела до підвищення середньої глобальної температури повітря на 1°C в порівнянні з доіндустріальним рівнем. Якщо сьогоднішні тенденції зберуться, в період між 2030 і 2050 роком глобальне потепління досягне 1,5°C в порівнянні з доіндустріальним рівнем, а це спричинить небезпечні наслідки для всіх країн світу: збільшення частоти та інтенсивності екстремальних погодних явищ, таких як сильні опади, аномально спекотна або холодна погода, смерчі».

Аналіз наукових праць [1, 2, 3] дозволяє виокремити три ключові імперативи досягнення мети у задоволенні світового попиту на енергію без шкоди світовому клімату, серед них:

1. терміновість (повільний перехід до низьковуглецевої економіки є дорожчим та складнішим);
2. глобальні зусилля (вагомість участі кожної країни);
3. лідерство (скоординовані та узгоджені дії урядів країн світу для ефективної співпраці, так щоб майбутні потреби задовольнялись безпечно та стало).

Урядом України також заявлено намір щодо приєднання до «Європейського зеленого курсу» [14]. Такі прагнення уряду є важливими з огляду на необхідність формування в Україні політики, яка б враховувала екологічні та кліматичні виклики сьогодення.

Наша країна як сторона Кіотського протоколу та Паризької угоди взяла на себе зобов'язання, щодо вжиття заходів з обмеження викидів та адаптації до зміни клімату. У першому національно визначеному внеску, поданому в 2016 році, Україна оприлюднила свою ціль з обмеження викидів парникових газів: у 2030 році не перевищити 60% від рівня 1990 року. Однак такий рівень скорочення викидів не є амбіційним у контексті Паризької угоди, оскільки передбачає зростання національних викидів парникових газів на 75% до 2030 відносно 2017 року [15]. Серед стратегічних зобов'язань України також є імплементація у національне законодавство вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС 2012/27/ЄС «Про енергетичну ефективність» в рамках виконання ратифікованого Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, згідно якого зниження енергоємності національного продукту має відбуватися в усіх секторах економіки.

За аналогією з іншими країнами, успіх декарбонізації в Україні залежить від напрямку розвитку енергетичного сектора, на який припадає 68% викидів парникових газів. В останні роки спостерігається стрімкий ріст відновлюваних джерел енергії в енергетичному секторі, що є ключовим компонентом енергетичного переходу. Однак на даний час такий ріст, спричинений несвоечасною зміною державного стимулювання, призвів до виникнення «зелено-вугільного» парадоксу, що збільшує викиди парникових газів.

У 2020 році презентовано проект «Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року», який зумовлений трансформацією підходів до розвитку енергетики в світі та особливою увагою до проблем боротьби зі зміною клімату [16]. У цьому ж році у парламенті підтримано ініціативу щодо створення Державного фонду декарбонізації Міністерством енергетики України. Джерелом формування Державного фонду декарбонізації передбачено 50% екологічного податку (30 грн/тонна), що справлятиметься за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення з 1 січня 2021 року, а це близько 1,35 млрд грн. Кошти спрямовуватимуться на співфінансування проектів, що призводять до скорочення викидів.

Прийняття запропонованих змін сприятиме створенню умов для підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів, стимулюванню енергоефективності та використання сучасних технологій, що в свою чергу, призведе до зменшення собівартості і підвищення конкурентоспроможності української продукції.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Скорочення викидів парникових газів до нуля до 2050 року є вкрай амбітною метою. Визначено, що ця мета повинна бути досягнута через справедливу, інклюзивну та поступову економічну трансформацію, яка враховує інтереси кожного.

Проведений аналіз щодо запровадження «Зеленого курсу» дозволяє визначити його як один з інструментів трансформації економіки та системних змін на шляху до сталого розвитку. В результаті реалізації «Зеленого курсу» кардинальним чином змінюється економіка, з'являються нові галузі та нові бізнес моделі; руйнується зв'язок між економічним ростом з одного боку, і споживанням ресурсів, забрудненням навколишнього середовища, викидами парникових газів з іншого боку. До основних секторів економіки, на розвиток яких спрямовують свої зусилля держави світу, належать: відновлювана енергетика та енергоефективність, низьковуглецевий транспорт, низьковуглецеве виробництво, стійке сільське господарство, відновлення біорізноманіття і охорона природних екосистем.

Для зменшення диспропорцій в економіці через перехід до нової моделі розвитку необхідним стане мінімізація прямих державних витрат та зосередження на стимулюванні приватних інвестицій в «зелені» сектори, а також забезпечення перерозподілу субсидій від сектора викопного палива і атомної енергетики на користь відновлюваної енергетики. Необхідною ж стане і зміна інститутів та напрямків державного регулювання.

Враховуючи євроінтеграційні зусилля України та розуміння необхідності застосування «Зеленого курсу» як інструменту стимулювання економічного розвитку, вже сьогодні необхідним є долучення до нової «зеленої» політики ЄС через прийняття відповідного законодавства і затвердження державних програм. Зміна політичних підходів у ЄС накладає додаткові зобов'язання на Україну, хоч досі не виконані повною мірою попередні зобов'язання щодо гармонізації законодавства та регулювання з європейськими нормами та стандартами.

Наявні програми проголошеного «Зеленого курсу» поки що носять рамковий характер, відтак потребують опрацювання і конкретизації. Зазначене визначає напрями подальших досліджень, що пов'язані з розробкою релевантних механізмів публічного управління та адміністрування в цій сфері.

Список літератури.

1. Pearce D., Barbier E., Markandya A., Barbier E. (1989) "Blueprint for a Green Economy". Earthscan, London 1989, available at: https://books.google.com.ua/books/about/Blueprint_for_a_Green_Economy.html?id=jMTupDDDeWZ8C&redir_esc=y&hl=ru
2. Barbier E. (2009) Global Green New Deal: Rethinking the Economic Recovery. *United Nations Environment Programme (UNEP)*. April 2009, available at: <https://www.cbd.int/development/doc/UNEP-global-green-new-deal.pdf>
3. Barbier E., Markandya A. (2013) A New Blueprint for a Green Economy. 1st Edition. Routledge, London, UK.
4. United Nations Population Division (2007). "World Population Prospects: The 2006 Revision". New York. March 2007, available at: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/files/documents/2020/Jan/un_20_06_world_population_prospects-2006_revision_volume-i.pdf
5. United Nations (2002), "Report of the World Summit on Sustainable Development", Johannesburg, South Africa, 26 August- 4 September 2002, available at: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/Conf.199/20>
6. UNFPA (1994) "Programme of Action of the International Conference on Population and Development", available at: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf
7. Яковлев И. (2017) Практический опыт поддержки «зеленого» финансирования (на примере стран «Группы двадцати»). Отчет о научно-исследовательской работе, Москва, РФ.
8. COVID-19 Relief package. 2020, available at: https://www.mcdonalds.com/content/dam/gwscorp/nfl/homepage/COVID_Packages_Renewable_Business_Letter_Final_07_21_20
9. GREENRECOVERY: REBOOT & REBOOST our economies for a sustainable future. Call for mobilisation, 2020, available at: <https://euase.net/wp-content/uploads/2020/04/Green-Recovery-Call-to-Action-Signatories.pdf>
10. European Commission (2019) The European Green Deal. Communication from the commission, Brussels, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2>
11. Timmermans F. (2019) "The Just Transition Mechanism: making sure no one is left behind", Brussels, available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism_en
12. WWF (2007) "Climate Solutions. WWF's Vision for 2050". *World Wildlife Fund*. June 2007, available at: <https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/climatesolutionweb.pdf>
13. IPCC (2018) "Global warming of 1.5°C". *Intergovernmental panel on climate change*. Summary for policymakers, available at: https://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf
14. Рябчин О. (2020) «Європейський зелений курс та Україна: ми за столом чи в меню?». *НВ погляди*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/ukrajina-ekologiya-shcho-take-yevropeyskiy-zeleniy-kurs-novini-ukrajini-50117932.html>

15. Європейський зелений курс: Можливості та загрози для України. Аналітичний документ. Квітень 2020. URL: <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf>

16. Проект Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. Міністерство енергетики та захисту довкілля, 21 січня 2020 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-proekt-koncepciyi-zelenogo-energetichnogo-perehodu-ukrayini-do-2050-roku>

References.

1. Pearce, D. Barbier, E. and Markandya, A. (1989), *Blueprint for a Green Economy*, Earthscan, London, UK.

2. Barbier, E. (2009), “Global Green New Deal: Rethinking the Economic Recovery”. *United Nations Environment Programme (UNEP)*. April 2009, available at: <https://www.cbd.int/development/doc/UNEP-global-green-new-deal.pdf>

3. Barbier, E. and Markandya, A. (2013) *A New Blueprint for a Green Economy. 1st Edition*, Routledge, London, UK.

4. United Nations Population Division (2007), “World Population Prospects: The 2006 Revision”, available at: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/files/documents/2020/Jan/un_2006_world_population_prospects-2006_revision_volume-i.pdf (Accessed 5 October 2020).

5. United Nations (2002), “Report of the World Summit on Sustainable Development”, available at: <https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/Conf.199/20> (Accessed 10 October 2020).

6. UNFPA (1994), “Programme of Action of the International Conference on Population and Development”, available at: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf (Accessed 5 October 2020).

7. Yakovlev, I. (2017), “Practical experience in supporting "green" financing (on the example of the G20 countries)”. Research report. Moscow, RF.

8. COVID-19 Relief package (2020), available at: https://www.mcdonalds.com/content/dam/gwscorp/nfl/homepage/COVID_Packages_Renewable_Business_Letter_Final_07_21_20.pdf (Accessed 10 October 2020).

9. GREENRECOVERY: REBOOT & REBOOST our economies for a sustainable future. Call for mobilisation (2020), available at: <https://euase.net/wp-content/uploads/2020/04/Green-Recovery-Call-to-Action-Signatories.pdf> (Accessed 7 October 2020).

10. European Commission (2019), “The European Green Deal”. Communication from the commission, Brussels, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596443911913&uri=CELEX:52019DC0640#document2> (Accessed 10 October 2020).

11. Timmermans F. (2019), “The Just Transition Mechanism: making sure no one is left behind”, available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism_en (Accessed 17 October 2020).

12. World Wildlife Fund (2007), “Climate Solutions. WWF’s Vision for 2050”, available at: <https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/climatesolutionweb.pdf> (Accessed 10 October 2020).

13. Intergovernmental panel on climate change (2018) “Global warming of 1.5°C. Summary for policymakers”, available at: https://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf (Accessed 15 October 2020).

14. Ryabchyn O. (2020) “European Green Course and Ukraine: are we at the table or on the menu?” October 2020. *HB views*, available at: <https://nv.ua/ukr/opinion/ukrajina-ekologiya-shcho-take-yevropeyskiy-zeleniy-kurs-novini-ukrajini-50117932.html> (Accessed 22 October 2020).

15. Analytical document (2020) “European Green Course: Opportunities and Threats for Ukraine”, available at: <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf> (Accessed 25 October 2020).

16. Ministry of Energy and Environmental Protection (2020), “Draft Concept of "green" energy transition of Ukraine until 2050”. January 21, 2020. available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-proekt-koncepciyi-zelenogo-energetichnogo-perehodu-ukrayini-do-2050-roku> (Accessed 22 October 2020).

Стаття надійшла до редакції 19.11.2020 р.